

På Storvildtsjagt i mølledammen

Bag det gamle Møllehus på Naturcenter Nymølle ved Århus er der et vidunderligt vandhul - den gamle opstemning til vandmøllen. Hvor der er vand, er der som bekendt liv! Og livet i mølledammen forandrer sig fra uge til uge i hele sommer-halvåret. Kun i vinterhalvåret synes alting at blive sat på vågeblus.

Nicolaj og Andreas på 9 og 7 år er som så ofte før gået på opdagelse i mølledammen her på Nymølle.

Efter kun fem minutter kommer de løbende for at vise deres enorme udbytte af bittesmå frøer - eller var det haletudser? Og det er da imponerende!

Netop her omkring Skt. Hans sker et af naturens små mirakler - de små vandlevende haletudser forvandler sig til små landlevende frøer på 1-2 cm længde. Frøerne går normalt på land i samlet flok, i titusindvis. Et fænomen man ofte ser i naturen, hvor der lurker en farer bag hvert græsstrå. Fiskehejren, musvågen og grævlingen er bare nogle af de mange der ser en lækkerbisker i en frø. Men er man som frøerne mange nok på en gang, slipper der altid nogle igennem til at føre arten videre.

Haletudserne ungerne kom med var unger af den butsnudede frø, en urgammel dansk art. Den har en næsten lige så udbredt fætter, den spidssnudede frø, som egentlig er en asiatisk art, der har taget den lange rejse til Danmark gennem de sidste par millioner år! Gæt i øvrigt selv på, hvorfor de har fået de to navne!

Fanger man en håndfuld haletudser i vandhullet netop nu, kan man se alle stadier mellem udvokset haletudse og frø, lige fra en standardhaletudse med fire ben og lang hale til en komplet mini-udgave af en voksen frø.

Haletudser lever udelukkende af bittesmå alger på planter og sten, og de voksne frøer er glubske rovdyr, der elsker fluer og snegle, så i denne forvandlingstid ændrer tarmen sig også fra en lang planteæder-tarm til en kort rovdyr-udgave. Og endelig skal haletudsen skifte gællerne ud med lunger.

Endnu et lille af naturens finurligheder!

Men Nicolaj og Andreas fandt mange andre spændende skabninger. En drabelig brun sag med 6 ben, store øjne og en spids bagkrop med spredte hår. Det er en larve af en af de rigtig store guldsmede.

Guldsmedelarven sniger sig forsigtigt ind på en haletudse, og pludselig sidder haletudsen i gabet på guldsmedelarven. Men hvordan gik det til? Under luppen bliver larven pludselig kæmpestor. Her kan vi se, at der under hovedet sidder et helt specielt fangstapparat, en mask kalder man den. Den skydes lynhurtigt frem, når et bytte er inden for rækkevidde og griber dyret.

Under luppen ledes tanken hen på rumvæsenerne fra filmen "Aliens". Det er nærliggende at guldsmedelarven har inspireret Spielberg til disse film-skabninger. Naturen kommer nemlig ofte før teknikken!

Vores guldsmedelarve er nok omkring 5 år gammel og næsten udvokset. I løbet af kort tid vil den sikkert gøre som haletudserne og kravle op til land. Guldsmedenes forvandling er endnu mere fantastisk end haletudsernes.

De voksne guldsmedelarver kravler tidligt om morgenen op over vandspejlet og sætter sig på en sten eller et strå. Pludselig sprækker den i nakken, og i løbet af et kvarter er der kravlet en helt bleg fuldvoksen guldsmed ud af det gamle "skind".

En time efter er vævsvæsken pumpet ud i vingerne, og de er nu foldet ud og blevet stive. Nu har guldsmeden fået sit velkendte udseende med farver som fra en anden verden. Og nu tager guldsmeden så sin første flyvetur!

Hvis vi kigger rundt på planter, sten og grene, kan vi se et mylder af tomme guldsmedehylstre som bevis på at guldsmedene går i luften netop nu.

Guldsmede lever kun 2-4 uger som voksen - og husk lige at den tog altså 4-5 år som larve først!

Luftrummet over vandhullet gennemflyves af patruljerende guldsmede som små kampfly i alle regnbuens farver. I Danmark har vi ca. 50 arter af guldsmede og deres fætre, vandnymfer, og indtil nu har vi fundet 12-15 forskellige her i vores vandhul.

Alle der har forsøgt at fange guldsmede ved hvor svært det er. Guldsmede har nemlig hele 30.000 øjne - i hvert øje! Og så flyver de med ca. 40 km/t. og kan flyve både lodret, vandret, baglæns og til siden - ganske som en helikopter. De korte følehorn bruges som speedometer! De kommer ofte langt omkring, og nogle arter krydser endda Østersøen.

Vandhullets verden byder på en sand overflod af skabninger i alle afskygninger i denne tid. Dafnier, salamanderlarver, edderkopper, vandkalve, skorpionstæger, igler og vårfluellarver er bare en lille del af udbuddet.

Man kan sagtens indrette et lille mini-vandhul i et akvarium hjemme i stuen og hjemtage et udvalg af forskellige dyr fra vandhullet. Så kan vandhullets forunderlige verden iagttages dagligt på nærmeste hold.

Haletudser er uhyre populære i vandhulsakvariet, men husk at alle danske padder er fredede, så tag kun haletudser af de mest almindelige arter, og sæt dem tilbage til det vandhul, de kom fra, inden forvandlingen til voksen frø sker!

Det er ikke nødvendigt med det udstyrsnummer for at gå på opdagelse i vandhullet. En ganske almindelig køkkensigte bundet på et kosteskaf, en hvid plastikbakke og evt. en lup rækker faktisk til rigtig mange spændende oplevelser. Så det er bare om at komme i gang!

Hvis I vil læse lidt mere om hvad der findes af stort og småt i vandhullet kan jeg anbefale "Små dyr i sø og å" i GADs Tur/Natur-serie for de større børn og "Smådyr i vandhullet" i GADs Børnenes Naturguide-serie for de mindre børn.

Af: Naturvejleder og biolog Lars Bøgh fra Naturcenter Nymølle ved Århus.

